

BRIEF AAN VADER

Een keuze uit eigen werk

Eerste druk februari 2015

© Copyright 2015 J.M.A. BIESHEUVEL, LEIDEN en UITGE-
VERIJ VAN OORSCHOT, AMSTERDAM

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

J.M.A. Biesheuvel

Brief aan Vader

Een keuze uit eigen werk

Uitgeverij Van Oorschot
Amsterdam

*'Voor Jan en Kitty;
voor Marjolein en Thijs'*

De bockweit, de havermaat, de Coen Flecker
staan in volle blai

De paarden hetten dolle pret
En ik, cogito ergo sum, en Eva
Liggen heerlijk in ons warme bed

De overtocht

Waar wij zijn kan ik niet met nauwkeurigheid vertellen, in ieder geval is het 1147 voor Christus. Mijn vrouw en ik wonen in een delta bij de zee. Er wonen hier honderden mensen. Ik ben altijd maar in mijn hut, maar de mannen die me nodig hebben weten me wel te vinden. Mijn vrouw zegt dat ik een beetje raar ben. 's Nachts maak ik wandelingen in de buurt want ik hou van het donker. Hoor ik bladeren ritselen, hoor ik ineens een otter, dan verstijf ik van angst en ren naar mijn huis terug. Wij leven van vis en knollen en vuur maken kunnen wij niet. Het regent hier heel veel en overal zijn de zijarmen van de rivier. Ik bemoei me met nagenoeg niemand omdat de anderen overdag bezig zijn en ik dan op bed lig. In de hut zijn ook allerlei dieren. We eten die dieren niet, we melken ze niet. Mijn vrouw is gesteld op die dieren. Het ruikt in huis naar stront en pis. De dieren geven enige warmte. In de winter vinden mijn vrouw en ik het goed om tussen de schapen en de geiten te liggen. Zo hebben we het allemaal een beetje warm. Ik durf ook overdag niet uit mijn hut te komen en gesprekken met andere mannen te voeren omdat ik vermoed dat ze dan in de gaten krijgen dat er iets loos is met mijn verstand. Ik heb vaak gedacht dat er helemaal geen hersenen in mijn hoofd zijn. Voor de goden ben ik niet bang, voor een ritselende muis wel. Overal vermoed ik gevaar. Ikzelf ben een gekweld en onrustig dier. Op een dag lig ik te slapen en hoor de mannen praten met mijn vrouw. Een kwartier later komt ze bij me en vraagt me of ik commandant wil zijn want 'ze willen naar de overkant'. Die rommelige troep verspreid opgestelde hutten hier heet 'Gwyn'. Aan de overkant ligt 'Mourn'.

Dan moet je eerst de rivier af en de zee op, de hele zee over, het is tweehonderd en veertig mijl. Mijn mannen en ik weten niets van zeemijlen en noemen de afstand 'een aardig stuk'. 'Ben je niet te zwak?' vraagt mijn vrouw. Ik denk lang na en zeg dan dat het wel zal gaan.

Nu zijn we midden op zee. Hoe moet je varen zonder sextant, een uurwerk, een kompas? Al die dingen hebben wij niet. De golven zijn hoog. Het zeil staat bol en de mannen roeien erbij. Rechtdoor maar, denk ik, en daar waar de zee zo lichtgroen is een beetje bakboord. In die trant geef ik mijn bevelen. De mannen vertrouwen helemaal op mij want ik heb ze al zo vaak over zee gebracht en weer terug. Hoe ik het kan weet ik niet. Ik werp een blik op de zon, op de zee, op de sterren, op de punt van de boot en geef dan een bevel. En zal ik het wel goed doen? Mijn truc is altijd geslaagd, maar zeker weten van tevoren doe ik het nooit. Mijn mannen zijn ook zo eigenaardig, waarom willen ze af en toe over zee? Ze roeien, ze houden het zeil in de gaten en ze letten op mijn gezicht. Ik ben niet zeker van mijzelf, ik ben bang maar mag het niet laten merken. Ik kan niet bidden tot de goden om hun te vragen dat het mij dit keer wéér lukt. Misschien ben ik inderdaad buiten zinnen, hersenloos of krankzinnig, maar voor de mannen ben ik sextant, kompas en uurwerk. Als er langzaam iets voor de zon schuift, er zijn geen wolken, het gebeurt nu..., mag ik niets laten merken. Het is een zonsverduistering maar daar hebben wij nog nooit van gehoord. De maan is nu tussen de zon en de aarde. Dat kan wel zijn, maar wij kennen het verschijnsel niet en niemand heeft ons gewaarschuwd. Ik laat gewoon doorroeien. Mijn hart slaat ongewoon snel. De mannen vertrouwen op mij. Ze zijn erg bang, dat is te merken. En ik verga werkelijk van angst. Midden overdag is het nacht geworden. Er is een dun vlamvend lijntje licht,

dat lijntje heeft de vorm van een cirkel, binnen de cirkel is het aardedonker. 'Beetje bakboord aanhouden,' zeg ik tegen mijn mannen, want als ik laat merken dat dit verschijnsel iets is dat ik niet kan verklaren en dat mij zoveel griezeliger lijkt dan mijn eigen bestaan, want soms als ik in mijn hut ben en slaap wil ik ineens wakker zijn en alles doden en stukslaan, dan zullen de mannen merken dat ik buiten zinnen ben. Ze vermoeden dat maar laten het niet merken zolang ik niets laat merken. Op de gezichten van de mannen staat vertwijfeling te lezen, het kan ook inspanning zijn. Ze mogen elkaar niet laten merken dat ze bang zijn want ze zijn nog nooit bang geweest. Ik kijk naar de zon, er is een heldere hemel, er is geen zon. Als er goden waren zou ik hun vragen: 'Waarom vallen wij niet in elkaars armen, waarom springen wij niet overboord en zwemmen bibberend weg?' Wie één keer van zijn leven buiten zinnen is wordt doodgeslagen of verzopen. Omdat ik leven wil houd ik mijn gezicht in de plooi. Ik zou zo graag met de mannen willen praten: 'Wat gebeurt er nu?' 'Wij weten het ook niet.' Niets zeggen en verder varen. Alleen het volledig ontkennen van gevaren of raadsels kan mij redden. Deze toestand die met geen pen te beschrijven is, want het is de radeloosheid van de mens aan wie gevraagd wordt 'Hoe gaat het?' Hij zou willen zeggen: 'Ik verga', maar antwoordt: 'Alles goed', duurt ongeveer twaalf minuten, wij kennen geen minuten, maar het is mijn truc. Twaalf minuten stilte, waanzin, bibberen en vertwijfeling, heen en weer geslingerd worden tussen dat wat je hebt en dat wat je niet kent. Dan komt langzamerhand de zon weer te voorschijn, het wordt weer mooi licht op zee. De mannen kijken mij dankbaar aan. 'Ietsje stuurboord roeien,' zeg ik. Hoe vreemd dat wij het roer nog niet hebben uitgevonden en het wiel! Nu ben ik voor mijn mensen ook nog een tovenaer geworden. Want ik wist om te gaan met de zwarte zon en er mijn bevelen

op te geven! De hele dag varen wij door, de hele nacht, de zon komt weer op. We zijn gerustgesteld. Ik weet dat als de zon op zijn hoogst is gekomen een van mijn mannen op zal staan, in de verte kijken met zijn scherpe ogen en roepen zal: 'Ik zie de kust van Mourn.' En we komen precies uit waar we willen zijn. De branding werpt ons op de kust. Er komen twaalf mannen uit Mourn. Zij hebben een vuur dat eeuwig brandt en wij komen iets van dat vuur halen omdat wij niets hebben. Meestal gaat het vuur op de terugweg naar Gwyn door regen en wind weer uit, of iemand trapt er per ongeluk op. Er wordt een os geslacht. Hij wordt geroosterd op het vuur. Gebraden vlees, het is om te smullen. Nu komen een paar mannen uit Mourn om mij heen staan en ze vragen: 'En is er onderweg nog iets gebeurd?' 'Niets bijzonders,' antwoord ik. En dat antwoord komt uit de diepste hel maar is voor mij wéér een overwinning!

Alleen in de nacht

Hoe lang lig ik al wakker? Waarom slaap ik niet? Het zijn de zielen der gestorvenen; ze observeren mij 's nachts. Ze hebben het over me en beslissen soms. Een andere keer geven ze iets door aan hogere wezens. En hoewel die eigenlijk helemaal niets doen, ze kennen mij niet eens, ben ik voor de laatsten zo bang, dat het soms net is alsof ze me aanraken. Er is ook een opperwezen. Die is zover, zo groot, dat hij het uitspansel houdt in het holle van zijn hand. Ik ben vannacht zo bang voor het Opperwezen, dat ik het gewoon zelf word. Ik hou de adem in, ik beweeg niet, ik denk, immers het is nacht, laat de anderen nu maar rustig slapen. Ik ben bang. De uiteinden van mijn tenen en vingers bereiken nu reeds de verste verten van het heelal. Ze komen tot aan de uiterste grenzen. En alles wat daartussen ligt moet ik vasthouden. Zelfs het kleinste planeetje zou nog niet mogen vallen. Ik span mij in met uiterste krachtsinspanning. De lakens zijn nat van het zweet.

Plotseling wordt de deur van mijn schamele slaapkamer opengeworpen. Mensen zijn het huis binnengedrongen! Uit louter baldadigheid willen zij niet slapen. Met veertig, vijftig man tegelijk zijn ze de trappen opgestommeld. Ze hebben de lichten aangedraaid. In mijn slaapvertrek nog het meest onverwacht. Zonder het aan me gevraagd te hebben, zonder uitgenodigd te zijn, komen ze. Helpen kunnen ze me niet, schrik aanjagen nog veel minder, daar ik in deze omstandigheden immers even machtig als angstig ben. Ja, ze maken inderdaad haast geen indruk op me. Toch kan ik me door hun plotselinge komst nu niet zo goed concentreren op mijn taak. Op de lange duur, want ze gaan maar niet

weg, wordt het zelfs zo dat hun binnenkomst, zij het dan ook in heel lichte mate, mijn angst een beetje verdringt, want zij willen blijkbaar met mij te maken hebben, hoewel er van het vormen van enigerlei gemeenschap tussen hen en mij natuurlijk nooit sprake kan zijn. En doordat mijn gespannenheid minder wordt, vermindert eensgelijks ook de nauwgezetheid, waarmee ik mij aan mijn miserabele taak moet wijden. En door het kleine slaapkamervenster zie ik hier en daar al een ster tuimelen. En daar boven in de hoek van het raam gaat een hele nevel, laat staan wat er gebeurt met de dingen, die ik vanuit deze situatie niet eens kan waarnemen! Het machtige wezen in mij beweegt zich, er is iets dat me verlaat, het voelt zich natuurlijk onrustig. Ach! was ik maar een wat geschikter mens om deze moeilijkheid tot een goed einde te brengen. Op deze manier, geloof ik, worden schapen door een plotseling opdagende wilde hond de afgrond ingejaagd omdat hun herder zich een eind verder laat afleiden door het sierlijk gefladder of wonderlijk gesnor van vlieg of vlinder. Mijn bezoekers staan druk te praten en te gebaren. Ik houd mijn ogen en oren nu maar stijf gesloten, en toch beweeg ik weer, terwijl ik stokstijf had moeten blijven liggen! Zolang ik dat nog doe, kan het ergste nog niet gebeuren. Maar nu beweeg ik! Ik durf mijn ogen niet eens slechts een fractie van een seconde te openen, uit vrees voor wat ik achter het raam zal kunnen zien. Op het laatst denk ik, ik doe mijn ogen maar open. Zij, die in mijn kamer zijn, zijn toch ook mensen, wellicht valt er van hen nog enige hulp te verwachten. Nu valt me ineens iets op. Waar heb ik toch de hele nacht met mijn rug op gelegen? Het moet haast een kinderhoofdje zijn. Dat stenen ding dat iemand, wie? met veel moeite met zijn handen of met een breekijzer uit de straat vlak voor mijn huis heeft gerukt. Daar is alles dus uit voortgekomen! Ik lig immers alleen maar wat ongemakkelijk. Die mensen, alle veertig,

hoeveel zijn het er, hoe zou ik ze moeten tellen? die mensen moeten weg, denk ik, weg! ik lig op het hoofdje, ik zal ze verwijderen, met de steen verbrijzelen, want ze weten niet wat ze doen. Ik neem een snel besluit en nu keren mijn dagelijkse, heel gewone, krachten terug. Ik trek gewoon één van mijn handen terug uit de hoogste regionen. Ik grijp het harde, rond afgepolijste hoofdje en slinger het te midden van de menigte. Sommige van de mensen blijven staan, andere wijken terug. 'Hij is bang geworden,' zegt er een, 'hij wil zich klaarblijkelijk verdedigen.' 'Nee,' hoor ik vanuit een andere hoek. 'Hij voelt zich juist zeer machtig! Hij heeft ons een tijd lang liggen bespieden. Hij denkt, weg met die mensen! ze hinderen me; hij valt ons aan.'

Op dit moment is het hele heelal aan de greep van mijn ledematen ontglipt, nu ben ik met alles wat aan, op en onder me is, buiten de dekens gekomen en ben slechts één en al oor voor wat de mensen te zeggen hebben. 'Niets van wat U zegt, heren, is waar,' beweert nu een derde. 'Hij is noch bang, noch valt hij ons zonder opzettelijk doel, zonder erover te hebben nagedacht, aan. Hij dacht eigenlijk helemaal niets, want hij was in bed alleen met zijn gedachten, wat dat dan ook moge zijn geweest en toen wij kwamen, gooide hij de steen, omdat wij immers niets hadden.' Bij de laatste spreker sluiten zich zeker tien mensen van de groep binnen-dringers aan. En deze mensen nu komen nog verder de kamer binnen en scharen zich om mijn bed, dan komt ook de tweede groep, die weer iets anders denkt, ze staan gewoon bij het voeteneind! en tenslotte komt ook de derde groep. Ze beginnen door elkaar heen te kakelen, er vormen zich discussiegroepjes, die voornamelijk meen ik, op het eerste gezicht, bestaan uit vertegenwoordigers van alle partijen. Hier staan ze met zijn zessen, daar weer met zijn achten. En terwijl de steen uit de handen van iemand in het ene groepje naar iemand uit een ander groepje gaat, ze weten

natuurlijk niet wat ze ermee moeten doen: mij ermee verwonden of hem misschien gewoon door het venster gooien of juist weer iets heel anders, ik weet niet wat, stellen ze mij allerhande vragen. Daar geef ik gewoon geen antwoord op, of ik maak kippe- en graangeluiden, ik kan niet anders omdat ik voel dat ze me nog dieper in de put willen drukken dan ik al zat. Als het even wat stiller wordt, hoor ik een nieuweling op de trappen, het kan niet iemand van hier zijn, die even naar beneden is gegaan. Allen draaien zich om en ook ik wend nieuwsgierig mijn hoofd naar de deuropening. Er komt een man naar binnen in een snelle wandelpas. Hij grist de man, die op dat moment de steen vast heeft, 't ding uit de hand, wringt zich heel handig tussen de groepjes door, iedereen gaat voor hem opzij en dan stelt hij zich op ter rechterzijde van mijn bed. Hij grinnikt naar mij, hoe griezelig! als iemand die achter zijn hand geeuwt. Inderdaad! hij verschilt toch aanzienlijk van de anderen. Hij is wel even groot, dat is waar, hij heeft ook hetzelfde postuur als de meesten. Hij heeft de neus van de één, de ogen van de ander. Maar juist door de manier van spreken onderscheidt hij zich. Hij zegt veel, het duurt lang, telkens weer zinnen, die niets met het voorgaande te maken hebben. Bijvoorbeeld: 'De slapende man hier, ik hoorde op straat in het voorbijgaan, dat jullie het over hem hadden, heeft de steen in zijn droom weggegooid, toen is hij haast als vanzelfsprekend wakker geworden, want hij miste hem.' Als hij is uitgesproken lacht hij geluidloos achter zijn hand, maar het kan zijn dat hij met zijn ogen alleen maar nadenkend, met de hand toevallig op de mond, door het venster staart, waar nu niets meer te zien is, omdat er geen wolkje aan de hemel is. Daarna legt hij de steen weer voorzichtig onder mijn rug, waar hij de hele nacht al was. Dan verlaat de man, zonder enig taal of teken voor mij achter te laten, de kamer. En de anderen ook. Ik hoor ze de trappen weer afbonken,

ze praten nu niet luid meer en de laatste vijftien sluipen gewoon de laatste treden af! Ik blijf voorzichtig met mijn ruggegraat en linkerribben precies op de steen, alleen in bed liggen. Ik voel dat ik niet meer mag bewegen. Zou ik nu nog gaan proberen te slapen soms? Het blijft donker buiten. Ik hoor niets, geen kip, geen haan, geen hond terwijl het al tegen zessen loopt. Ook het ruisen van de bladeren van de vertrouwde takken aan de bomen in de wind is er niet. Ik zie niets, ik ruik niets, ik hoor niets, ik begrijp niets. Ik kan zelfs de omtrekken van het raam niet meer zien. Zou ik nog wel in bed liggen? Pas over twee uur zal er iemand van mijn gewone huisgenoten opstaan. Hopelijk lost hij mijn laatste vraag gemakkelijk genoeg op. Ik ben een beetje ziek, maar hij is zo gezond als een vis. Ik weet dat hij nu hevig en diep slaapt. Mijn kamer is van de zijne gescheiden door een steen muur van twintig centimeter dik. Een beetje droevig wacht ik op zijn komst. Ik mag niet overdrijven, want hij kan immers ieder ogenblik binnenstappen?